

Світлана Кучер

к.е.н., доцент,
Житомирський державний технологічний університет,
доцент кафедри обліку і аудиту
Україна, м. Житомир
kuchersvetlana@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-2733-5981

РОЗКРИТТЯ ЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИКОНАННЯ АДАПТОВАНИХ ДЛЯ УКРАЇНИ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Анотація. Розглянуто основні завдання щодо виконання цілей сталого розвитку в умовах збройного конфлікту на східній території України. Визначено суб'єктів, які зобов'язані розкривати для зацікавлених користувачів інформацію про досягнення цілей сталого розвитку. Проаналізовано нефінансові звіти українських суб'єктів господарювання щодо розкриття інформації про соціальну відповідальність у розрізі виділених завдань щодо виконання цілей сталого розвитку в умовах збройного конфлікту на території України.

Ключові слова: соціальна відповідальність, цілі сталого розвитку, нефінансова звітність, джерела інформації, прозорість інформації

Формул: 0, рис.: 2, табл.: 2, бібл.: 35

JEL Classification: M14, M40

Svitlana Kucher

PhD (Economics), Assistant Professor,
Zhytomyr State Technological University,
Associate Professor at
Department of Accounting and Audit
Ukraine, Zhytomyr
kuchersvetlana@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-2733-5981

INFORMATION DISCLOSURE BY ECONOMIC SUBJECTS ABOUT THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT ADAPTED FOR UKRAINE IN TERMS OF HYBRID WAR

Abstract. The article identifies the main objectives for achieving the sustainable development goals in the context of armed conflict in the eastern territory of Ukraine in accordance with the established strategic directions of the national development for the period up to 2030 according to the principle "Nobody should stand aside". The organizations, which are obliged to provide the interested users with information on the achievement of the sustainable development goals and the tasks, specified for their achievement, have been identified. This study analyzes the non-financial reports of Ukrainian business entities, which are among dozens of enterprises with the highest level of transparency of information on corporate social responsibility. The analysis of non-financial reports allowed us to establish the specifics of disclosing information

about social responsibility in the context of the tasks set to achieve sustainable development goals in the context of armed conflict in Ukraine. In particular, it was proved, that information on socially responsible measures taken is disinterest, which, in turn, indicates the concern of business entities in achieving sustainable development goals, adapted to Ukraine in the face of the consequences of the hybrid war.

Keywords: social responsibility, sustainable development goals, non-financial reporting, sources of information, transparency of information

Formulas: 0, fig.: 2, tabl.: 2, bibl.: 35

JEL Classification: M14, M40

Вступ. У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань [Transforming our world 2015]. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для встановлення стратегічних напрямів національного розвитку України на період до 2030 року на засадах принципу «Нікого не залишити осторонь» було започатковано інклюзивний процес адаптації цілей сталого розвитку. Концепція соціальної відповідальності в Україні набула ще більш гострого характеру з початком збройного конфлікту в східних регіонах держави, який став загрозою для економіки та національної безпеки країни. Відповідно до Стандарту соціальної відповідальності 8000 (SA 8000) суб'єкт господарювання повинен визначати і підтримувати процедури для регулярного інформування всіх зацікавлених сторін про виконання вимог даного документа, включаючи результати аналізу управління і контролюючих заходів [Social Accountability 2014]. У зв'язку з цим українські підприємства все більше розпочинають впроваджувати концепцію соціальної відповідальності в якості складової корпоративного управління, що підтверджується поданням нефінансової річної звітності додатково до обов'язкової фінансової. Функціонування вітчизняних підприємств в умовах гібридної війни вимагає формування та розкриття у нефінансовій звітності інформації щодо соціально відповідальних заходів, пов'язаних з підтримання миру та справедливості в країні.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Питання розкриття суб'єктами господарювання інформації про соціально відповідальні заходи досліджені в наукових працях українських та зарубіжних науковців [Ashford, Hall 2011; Bachmann, Gunneriusson 2015; Blink, Zidan'sek, Slaus 2007; Bansal 2004; Ghejec 2011; Danylyshyn 2009; Filipenko 2007; Florin, Schmidt 2011; Geissdoerfer, Savaget, Bocken, Hultink 2017; Jegatheesan, Liow, Shu, Kim, Visvanathan 2009; Jovane F. [Jovane, Yoshikawa 2008; Zhuk 2009; Goncz, Skirke, Kleizen, Barber 2007; Kotabe, Murray 2004; Efremov 2008; Korniychuk, Shevchuk 2009; Trofymova 2010]. Bachmann S. та Gunneriusson H. [Bachmann 2015] в своїй праці визначають нову форму війни - «гібридна війна» з включенням аспектів «кібертероризму» та «кібер-війни» на тлі «української весни» Росії та триваючої загрози радикальних ісламістських груп в Африці і на Близькому Сході. Balch O. [Balch 2014] піднімає питання бездіяльності бізнесу в сфері соціальної відповідальності, недостатності лише захисту своїх працівників та наголошує на

необхідності демонстрації того, що бізнес не є однією з причин виникнення різних видів соціальних конфліктів. Feil M. [Feil 2008] у своїх дослідженнях наголошує про невідповідність розкриття інформації про соціально відповідальні заходи на практиці існуючим теоретичним знанням. Зокрема, автор висвітлює питання щодо того, як корпорації сприяють миру та безпеці в зонах насильницьких конфліктів і робить загальні висновки щодо потенціалу корпоративного внеску у справу миру та безпеки шляхом досліджень компаній. У своїй книзі Prandi M. та Lozano J. [Prandi 2010] здійснили оцінку ролі приватних компаній у відношенні до трьох фундаментальних положень Організації Об'єднаних Націй: прав людини, розвитку та побудові миру. Подібні дослідження здійснив Rieper S. [Rieper 2013], який проаналізував умови, за яких умов транснаціональні корпорації сприяють миру та безпеці в зоні конфліктів, а також стверджував, що транснаціональна активність громадянського суспільства та роль держави є найважливішими чинниками, що визначають корпоративну відповідальність до миру та безпеки.

Українські науковці В. В. Євдокимов та Д. О. Грицишен [Євдокимов, Грицишен 2013] досліджували особливості впливу принципів GRI (Глобальної ініціативи звітності) на систему бухгалтерського обліку в цілому. О. М. Баришнікова [Баришнікова 2016] здійснила удосконалення методичного підходу до облікового забезпечення економічної складової звітності зі сталого розвитку в розрізі елементів методу бухгалтерського обліку, а С. Я. Король [Король 2017] здійснено аналіз нормативної бази з визначенням методологічних засад формування фінансової звітності соціально відповідального підприємства. Праці окремим заходам соціальної відповідальності у сфері електронних грошей присвятили І. В. Жиглей та В. А. Кулик [Жиглей 2018], зокрема, авторами визначено нові об'єкти бухгалтерського обліку, що виникають в електронному середовищі, а також способи їх використання у ході здійснення дигітальної благодійності. Досить цікаві дослідження представлені В. М. Шульгою [Шульга 2014], яка дослідила поняття професійної етики підприємця в умовах сталого розвитку та виокремила роль та вплив професійної етики як окремої, ефективної складової соціальної відповідальності бізнесу в умовах сталого розвитку суспільства.

Як бачимо, авторами піднімаються питання закономірностей функціонування соціальної відповідальності, призначення та особливостей складання нефінансової або інтегрованої звітності, особливостей бухгалтерського обліку та відображення в інтегрованій звітності операцій, пов'язаних з досягненням цілей сталого розвитку. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання відображення у нефінансовій звітності суб'єктами господарювання особливих операцій, пов'язаних зі здійсненням соціально відповідальних заходів в умовах гібридної війни.

Метою дослідження є встановлення можливих напрямів розкриття інформації у нефінансовій звітності про особливі операції, пов'язані зі здійсненням соціально відповідальних заходів в умовах гібридної війни та аналіз стану розкриття інформації про такі заходи вітчизняними суб'єктами господарювання.

Результати дослідження. Адаптація України до цілей сталого розвитку запроваджених Генеральною асамблеєю ООН, а також встановлення стратегічних напрямів її національного розвитку узагальнені у 2017 році в Національній доповіді Міністерства економічного розвитку і торгівлі України під назвою «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [Цілі сталого розвитку: Україна 2017]. Особливістю адаптованих цілей стало уточнення завдань, які висуваються для виконання

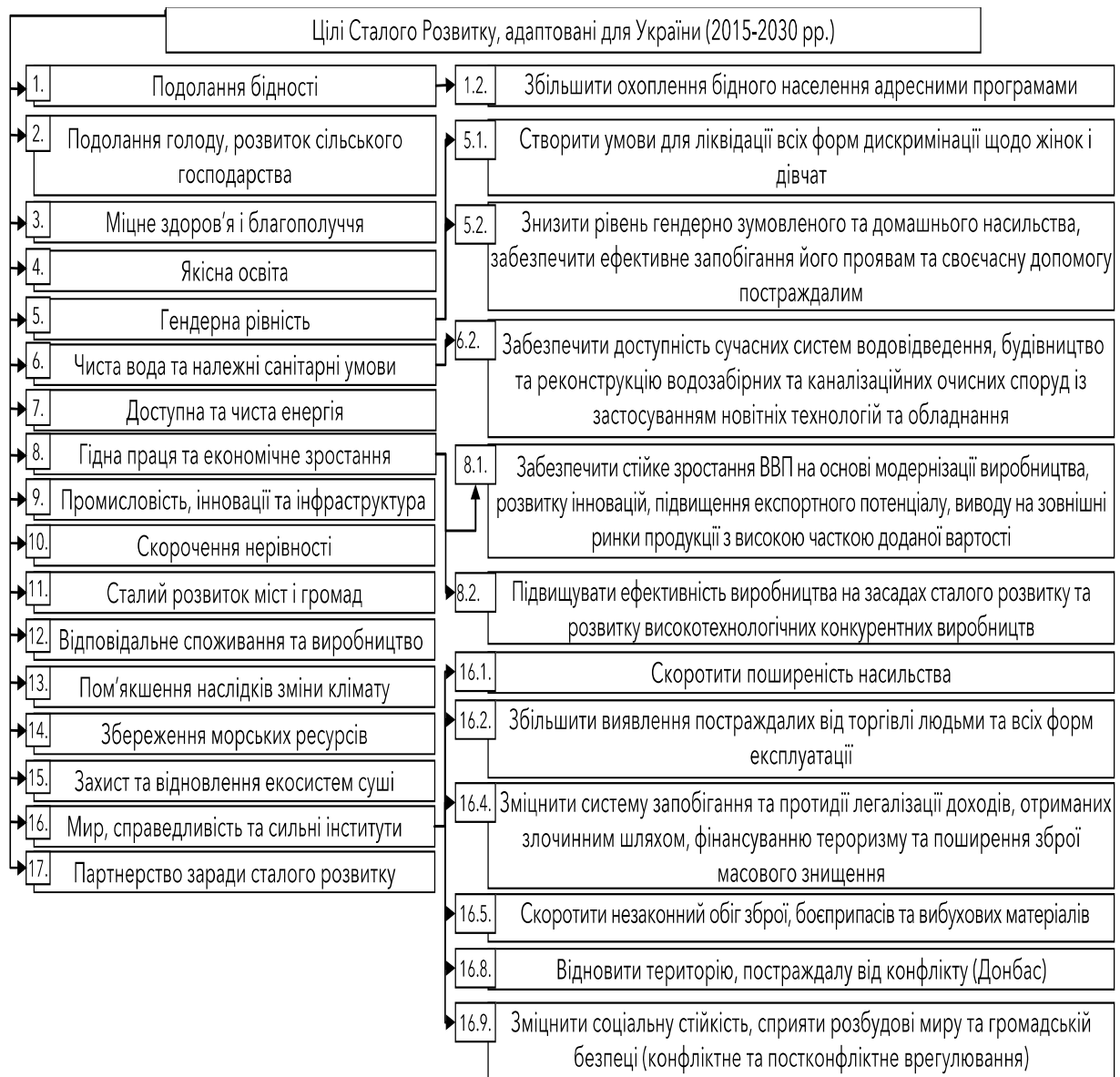

Рисунок 1 – Цілі Сталого Розвитку, адаптовані для України (2015-2030 рр.) та завдання щодо їх виконання, пов'язані з протистоянням збройному конфлікту в Україні

Джерело: узагальнено автором на основі [Цілі сталого розвитку: Україна 2017]

Отже, як бачимо з рис. 1 серед 17 Цілей сталого розвитку виділено лише п'ять, на які впливають збройні конфлікти на території України: ціль 1 – подолання бідності, ціль 5 – гендерна рівність, ціль 6 – чиста вода та належні санітарні умови, ціль 8 – гідна праця та належне економічне зростання та ціль 16 – мир, справедливість та сильні інститути. До кожної з виділених цілей Міністерством економічного розвитку і торгівлі України виділяється низка завдань щодо їх виконання до 2030 року, проте серед цих завдань нами виділено ті, результати виконання яких залежать від наявності збройного конфлікту. Необхідність виділення завдань пояснюємо тим, що саме завдання вказує на спектр дій, які повинна зробити держава задля виконання цілей сталого розвитку, що, в

свою чергу, вказує на інформацію, яку необхідно розкривати у нефінансових звітах відповідних суб'єктів. В Національній доповіді Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Цілі Сталого Розвитку: Україна» дається короткий опис проблемної ситуації, яка є передумовою формування того чи іншого завдання, а також визначено джерела інформації щодо виконання завдань з досягнення цілей сталого розвитку в Україні, інформація про які наведена в табл. 1.

Усі з виділених завдань виконання цілей сталого розвитку є пов'язаними зі збройними конфліктами на території України. Щодо джерел інформації, то Міністерством економічного розвитку і торгівлі України під джерелами розуміються суб'єкти, відповідальні за збір та формування інформації. Аналіз усіх визначених Національною доповіддю джерел показав, що серед них не виділено суб'єктів господарювання, а визначено лише державні структури. Проте серед суб'єктів збору та оприлюднення інформації наведено Державну службу статистики України та Державну фіскальну службу України, які безпосередньо узагальнюють інформацію, отриману від суб'єктів господарювання.

Так, відповідно до інформації, наведеної в Аналітичному звіті щодо методології збору та розрахунку показників для моніторингу стану досягнення Цілей сталого розвитку [Власенко 2017] вказано, що Державна служба статистики України для звітування в якості інструментарію джерел даних використовує затверджені форми державного статистичного спостереження, за яким звітуються усі суб'єкти господарювання або лише ті з них, які потрапили до вибірки (у випадку вибіркового формування респондентів).

Тому, на нашу думку, Національна доповідь Міністерства економічного розвитку і торгівлі України під назвою «Цілі Сталого Розвитку: Україна» є документом, яким вітчизняним суб'єктам господарювання слід також керуватися при складанні нефінансової звітності щодо соціальної відповідальності бізнесу.

Варто відмітити, що в Україні концепцію соціальної відповідальності впроваджують переважно великі компанії, які входять в 100 найбільших підприємств України, що не забезпечує повною мірою досягнення державою цілей сталого розвитку.

Зінченко А. та Саприкіна М. у публікації «CSR development in Ukraine: 2010–2018», яка ґрунтується на результатах репрезентативного дослідження, проведеного на замовлення Centre for CSR Development у 2018 році в рамках проекту «Розбудова потенціалу Національного контактного пункту з відповідальної бізнес поведінки», що реалізується за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні, вказують, що головними стимулами впровадження корпоративної соціальної відповідальності для українських компаній стало б введення пільгового оподаткування, зменшення адміністративного тиску, а також пропозиції місцевої влади щодо програм соціального розвитку регіону. Крім того, автори зазначають, що найпоширенішими напрямками реалізації корпоративної соціальної відповідальності в Україні є: політика розвитку і поліпшення умов персоналу (76% опитаних респондентів), благодійна допомога (51% опитаних респондентів) та допомога воїнам АТО й мешканцям зони АТО (30% опитаних респондентів) [Zinchenko 2017].

Одним із негативних моментів подання нефінансової звітності в Україні є часто суто декларативне представлення інформації у звітності щодо проведених

заходів соціальної відповідальності, але без чіткої конкретизації даних заходів та оцінки ефекту від проведення таких заходів для суспільства. Одними із ключових нормативних актів, яким регулюється загальні принципи представлення інформації у звітності зі сталого розвитку є Глобальні стандарти соціальної відповідальності бізнесу (GRI). Дані стандарти переважно використовуються транснаціональними компаніями та великими підприємствами в якості орієнтирів під час складання щорічної звітності про соціальну відповідальність паралельно з Міжнародними стандартами фінансованої звітності (IFRS).

Так, Глобальним стандартом соціальної відповідальності бізнесу GRI 101: Foundation 2016 задекларовані принципи визначення якості звітності сталого розвитку, до яких належать: точність, об'єктивність, прозорість, співставність, достовірність, своєчасність [GRI 101: Foundation 2016].

Таблиця 1 – Джерела отримання інформації щодо виконання завдань з досягнення цілей сталого розвитку в Україні

Завдання	Коротка характеристика проблеми за умов гібридної війни	Джерела отримання інформації
1	2	3
1.2. Збільшити охоплення бідного населення адресними програмами	Упродовж останніх років з'явилися такі феномени, як раптова бідність (через втрату житла, майна та джерел для існування внаслідок збройного конфлікту на сході країни). Надзвичайні для країни масштаби внутрішнього переміщення також спричинили поширення бідності або вразливості до неї: з 6 млн мешканців зони АТО і прилеглих територій більше 5 млн потрапили або до групи раптово збіднілих, або вразливих до бідності незалежно від того, переїхали вони в іншу частину країни чи залишилися в місці постійного проживання	Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Державна служба статистики України
5.1. Створити умови для ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат	Розгортання збройного конфлікту у східних регіонах України та формування масштабних потоків внутрішньо переміщених осіб, у складі яких переважають жінки, призвели до формування нових гендерних викликів, пов'язаних з підвищенням ризиків гендерно зумовленого насильства, формуванням передумов для множинної дискримінації вразливих категорій населення, браком можливостей для їх гідної зайнятості та отримання доходу	Нове дослідження
5.2. Знизити рівень гендерно зумовленого та домашнього насильства, забезпечити ефективно запобігання його проявам та своєчасну допомогу постраждалим		

<i>продовження табл. 1</i>		
<p>6.2. Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання</p>	<p>Унаслідок збройного конфлікту на Донбасі було порушено водну інфраструктуру, що ускладнило доступ населення до надійних водних джерел, засобів гігієни та санітарії. Приблизно 700 тисяч людей залишилися без доступу до питної води. Погіршення водозабезпечення спричинило появу захворювань, які становлять загрозу здоров'ю населення в цілому. Задоволення потреб у гігієнічних засобах є проблематичним для всього охопленого конфліктом регіону</p>	<p>Обласні та Київська міська державні адміністрації, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державна служба статистики України, органи місцевого самоврядування, Міністерство охорони здоров'я України</p>
<p>8.1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості</p>	<p>У 2014–2016 роках всі системні негативні процеси посилились унаслідок окупації АР Крим, а також затяжного військового конфлікту на сході країни, який призвів до того, що окремі райони Донецької та Луганської областей опинилися поза контролем Уряду України. Як наслідок, у 2015 році девальвація гривні перевищила 80 % у середньорічному розрахунку, інфляція становила 48,7 %, падіння промислового виробництва – 13 %, падіння ВВП України досягло 9,8 % (без урахування окупованого Криму та частини зони проведення АТО), відновилася тенденція до зростання безробіття</p>	<p>Державна служба статистики України, Державна фіскальна служба України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за даними Global Innovation Index</p>
<p>8.2. Підвищувати ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв</p>		

Джерело: узагальнено автором на основі [Цілі сталого розвитку: Україна 2017]

Крім того, вимоги до подання інформації фінансової звітності, в якій також може вказуватися інформація щодо здійснених соціально відповідальних заходів встановлюються Conceptual Framework for Financial Reporting [Conceptual Framework 2018], IFRS 1: First-time Adoption of International Financial Reporting Standards [IFRS 1 2016] та IAS 1 Presentation of Financial Statements [IAS 1 2016].

В Україні традиційно щороку Центр «Розвиток КСВ» проводить оцінку Індексу прозорості і корпоративної соціальної відповідальності українських компаній, які здійснюють оцінку інформації щодо політик та результатів різних аспектів корпоративної соціальної відповідальності за чотирма критеріями: звітність, зміст, навігація сайтів та доступність інформації. Результати проведення оцінки у 2017 р. є невтішними, оскільки лише 6 із 100 найбільших підприємств України досягли результату відкритості на рівні 50%, а середній рівень розкриття інформації українськими компаніями на власних сайтах склав 19,3 [Індекс прозорості 2018]. На нашу думку дані результати ще раз підкреслюють суто декларативність оприлюдненої інформації українськими підприємствами та відсутність зацікавленості у впровадженні концепції соціальної відповідальності як складової корпоративного управління підприємства. Лідери Індексу прозорості сайтів найбільших українських компаній у 2017 році представлені на рис. 2.

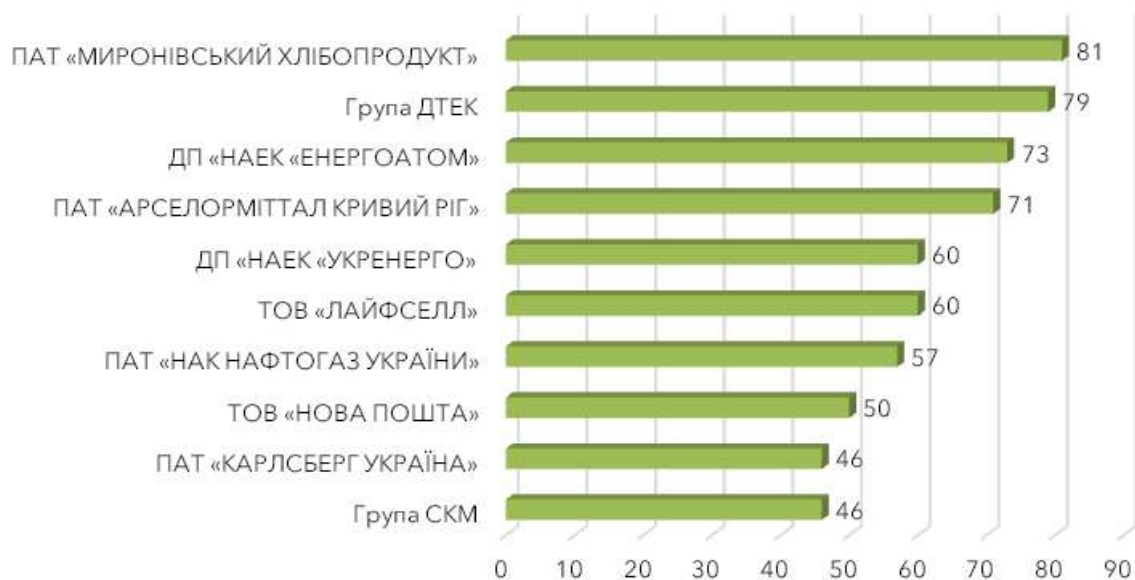

Рисунок 2 – Лідери Індексу прозорості сайтів найбільших українських компаній у 2017 році

Джерело: узагальнено автором на основі [Індекс прозорості 2018]

Індекс оцінки прозорості нефінансової інформації здійснює узагальнюючу оцінку стану корпоративної соціальної відповідальності та розкриття інформації щодо неї. Для розуміння дотримання українськими підприємствами Цілей Сталого Розвитку, адаптованих для України (2015-2030 рр.) та завдань щодо їх виконання, пов'язаних з протистоянням збройному конфлікту в Україні нами проведено аналіз нефінансової звітності українських підприємств з найвищим Індексом прозорості, перелік яких наведено на рис. 2. Результати аналізу щодо розкриття інформації про досягнення Цілей сталого розвитку, на які впливають збройні конфлікти на території України, представлені в табл. 2.

Як бачимо з даних таблиці, майже половина з досліджених підприємств не розкриває в нефінансовій звітності інформації про соціальні відповідальні заходи, пов'язані з протидією збройному конфлікту на території України.

Таблиця 2 – Розкриття інформації щодо досягнення Цілей сталого розвитку, на які впливають збройні конфлікти на території України

Підприємство	Цілі				
	№ 1	№5	№6	№8	№16
ПАТ «Миронівський хлібопродукт»	-	-	-	-	-
Група ДТЕК	-	-	+	+	-
ДП «НАЕК «Енергоатом»	+	+	+	+	+
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	+	+	+	+	
ДП «НАЕК «Укренерго»	-	-	-	-	-
ТОВ «Лайфселл»	-	-	-	-	-
ПАТ «НАК Нафтогаз України»	-	-	-	-	+
ТОВ «Нова пошта»	-	-	-	+	+
Група СКМ	-	-	+	+	-
ПАТ «Карлсберг Україна»	інформація відсутня				

Джерело: узагальнено автором на основі аналізу нефінансових звітів вказаних компаній

ПАТ «Миронівський хлібопродукт» у нефінансовій звітності серед наведеного ним переліку Цілей сталого розвитку не виділяє Цілі, на які впливають збройні конфлікти на території України. Лише по тексту звіту задекларовано, що «сума корпоративних інвестицій у розвиток громади у 2017 році збільшилась і склала 66126000 грн за такими напрямками як: інфраструктурні проекти - 39%; підтримка освітніх проектів - 28%; підтримка спортивних та культурних проектів - 16%; благодійність - 12%; підтримка медицини - 3% та АТО - 2%» [Інновації 2017]. Проте, яким чином здійснювались інвестиції для потреб АТО не охарактеризовано.

ДП «НАЕК «Енергоатом» у нефінансовій звітності виділяє дотримання усіх Цілей сталого розвитку, визначених ООН. Досягнення Цілей сталого розвитку пояснює наступним чином: ціль 1 - компанія виплачує своїм співробітникам гідну та конкурентну винагороду та забезпечує працівників широким переліком соціальних гарантій, інвестує у соціально-економічний розвиток регіонів своєї присутності; ціль 5 - створені належні умови для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, забезпечено гнучкими умовами праці співробітників із сімейними обов'язками та гендерну рівність на робочому місці, приділяється належна увага працевлаштуванню осіб з обмеженими фізичними можливостями; ціль 6 - компанія керується Екологічною політикою, мета якої - збереження природних екосистем на територіях присутності компанії, зниження негативного впливу на довкілля, раціональне природокористування та забезпечення екологічної безпеки; ціль 8 - компанія надає соціальні гарантії, передбачені колективним договором компанії та ціль 16 - компанія продовжує дотримуватись принципів прозорості та підзвітності, відкрито інформує про свою діяльність і соціально-екологічний вплив на суспільство та її працівників. Відносно допомоги в зоні АТО на підприємстві запроваджено, так зване, корпоративне волонтерство. У 2017 році підприємство підтримувало українських військових в зоні АТО, волонтерами Дирекції компанії здійснено 11 поїздок у зону АТО та надано допомогу учасникам АТО на загальну суму понад 1 млн. грн. [Нефінансовий звіт 2017].

Група ДТЕК у свій нефінансовій звітності чітко виділяє перелік Цілей сталого розвитку, яку намагається досягти, проте серед обраних нами для дослідження визначають лише Ціль 6 – чиста вода та належні санітарні умови та Ціль 8 – гідна праця та належне економічне зростання. Досягнення даних цілей Групою ДТЕК охарактеризовано далі: «ДТЕК вивів з управління підприємства, розташовані в зоні проведення АТО. Для компанії неприйнятними є вимоги про перереєстрацію підприємств на територію, тимчасово не контрольовану українською владою. Працівникам цих підприємств було запропоновано працевлаштування на інших підприємствах компанії, розташованих на контрольованій українською владою території. ДТЕК Придніпровська ТЕС здійснила переведення енергоблока №7 з антрацитових марок вугілля на газові. Перехід на вугілля марки «Г» дає змогу мінімізувати постачання імпортного антрациту приблизно на 80-90 тис. тонн щомісяця, й у такий спосіб збільшуючи використання українського вугілля. Підприємство планує провести такі роботи й на інших енергоблоках. Постачання вугілля промисловим споживачам України у 2017 році скоротилися на 27 % та становили 2 млн тонн, що пов'язано з припиненням управління активами у зоні проведення АТО. Ключовими аспектами 2017 року є: побудовано нову лінію та відновлено 14 трансформаторних підстанцій, що забезпечило електропостачання селищ Бахмутського району, які через бойові дії жили без електроенергії понад рік. Задля розвитку бізнес-середовища в громадах із моноекономікою надаються преференції місцевим підрядникам. Такий підхід реалізовано на 10 територіях діяльності підприємств компанії. Крім того, задля розвитку підприємництва створена та підтримується інфраструктура для надання консультацій і технічної допомоги під час розробки бізнес-планів та залучення інвестицій у регіони. У 2017 році попри нестабільні соціально-економічні умови, компанія підвищила заробітну плату працівникам, було збережено соціальний пакет. Загальна сума соціальних виплат і пільг для працівників, включно з пенсіонерами та ветеранами, становить 494 млн грн.» [Інтегрований звіт 2017].

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» серед визначених вище цілей виділяє чотири: ціль 1 – надає рівні можливості працевлаштування усім претендентам, зважаючи виключно на їхні професійні якості. Підприємство не допускає дискримінації з політичних, релігійних, гендерних, національних чи інших мотивів при прийомі на роботу, оплаті праці, кар'єрному зростанні. На підприємстві створено умови для вдосконалення професійних навичок співробітників, надання їм допомоги в освоєнні суміжних професій та забезпечення можливостей кар'єрного зростання всередині підприємства і компанії в цілому (12,1 млн. грн інвестиції виділено на навчання персоналу в 2017 році); ціль 5 – система екологічного менеджменту, що відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 14001:2004, є основним інструментом обліку екологічних пріоритетів при плануванні виробничої діяльності. У 2017 р. здійснено інвестицій в охорону навколишнього середовища в розмірі 851 млн. грн.; ціль 6 – підприємство продовжує впроваджувати «зелені» технології, які дозволяють зменшити використання традиційних джерел енергії. У вогнетривко-вапняному цеху природний газ частково заміщено біопаливом. Зниження інтенсивності викидів CO₂ є пріоритетом для контролю над змінами клімату; ціль 8 – волонтери підприємства організовують благодійні концерти для дітей з особливими потребами, вихованців дитячих будинків та шкіл-інтернатів. Напередодні новорічних свят ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» організувало безкоштовне відвідування цирку та вистав для 600 особливих дітей і їх батьків та для 166 дітей і їх батьків-працівників підприємства, які свого часу були мобілізовані в зону АТО [Звіт зі сталого розвитку 2017]. ДП «НАЕК

«Укренерго» та ТОВ «Лайфселл» у нефінансовій звітності за 2017 рік не виділяють Цілі сталого розвитку, крім того у звітах не наводяться жодна інформація щодо проведення соціально відповідальних заходів, пов'язаних з протидією збройному конфлікту на території України.

ПАТ «НАК Нафтогаз України» у нефінансовій звітності серед наведеного ним переліку Цілей сталого розвитку не виділяє Цілі, на які впливає наявність збройних конфліктів на території України. Проте зазначено, що компанія здійснює адресну благодійну допомогу воїнам АТО на засоби захисту та спорядження для українських бійців на сході країни, а також закупівлю необхідного приладдя для лікування поранених та постраждалих воїнів. У березні 2017 року безкоштовно передано до Міністерства внутрішніх справ України для забезпечення житлом учасників АТО та їхніх родин 50 квартир, сумарною ринковою вартістю майже 35 млн. грн. В 2017 році працівники підприємства зібрали 10,1 млн. грн власних коштів, з яких 5,0 млн. грн було направлено на допомогу воїнам АТО, в т.ч. 78 тис. грн на подарунки дітям воїнів, а 5,1 млн. грн – допомогу медичним закладам для лікування/ реабілітації воїнів. В цілому на 2014-2017 рр. допомогли у лікуванні 11045 учасникам АТО, зокрема поставили на ноги більш ніж 200 поранених, закупивши імпланти для госпіталів, забезпечили одягом та екіпіровкою більш ніж 2300 бійців, передали до бойових частин декілька тисяч одиниць спецпристроїв та устаткування: рацій, тепловізорів, генераторів, зібрали матеріальну допомогу у розмірі 22,7 млн. грн, перевели на баланс Збройних сил України та Міністерства внутрішніх справ України нерухомість, автотранспорт та інші матеріальні цінності на суму більш ніж 75 млн. грн. [Історична перемога 2017].

ТОВ «Нова пошта» у нефінансовій звітності наводить інформацію щодо досягнення цілі 16 – мир, справедливість та сильні інститути. Протягом 2017 року компанією проведено наступні соціально відповідальні заходи: медична реабілітація (закупівля обладнання для медичних центрів, які здійснюють реабілітацію та лікування учасників АТО), працевлаштування учасників АТО, ментальна реабілітація (соціалізація). Крім того, у звіті вказано про виконання цілі 8 шляхом запровадження проекту «Школа бізнесу. Нова пошта». У 2017 році запроваджено інтенсивний курс «Прискорення бізнесу», призначений для українських бізнесменів, які заснували власну справу та планують її активно розвивати [Звіт зі сталого розвитку ТОВ «Нова пошта» 2017]. Окремого нефінансового звіту за 2017 рік Групи СКМ на офіційному сайті групи не представлено, проте, зважаючи на те, що Група ДТЕК входить до складу Групи компаній СКМ, можемо зробити висновок, що Група СКМ у нефінансовій інформації відображає інформацію про Ціль 6 – чиста вода та належні санітарні умови та Ціль 8 – гідна праця та належне економічне зростання. Висновків щодо розкриття напрямів досягнення цілей сталого розвитку ПАТ «Карлсберг Україна» здійснити не можливо у зв'язку з відсутністю на офіційному сайті компанії Звітності про сталий розвиток за 2017 рік.

Здійснивши аналіз інформації, представленої у нефінансових звітах досліджених компаній можемо зробити висновок, що в переважній більшості така інформація є узагальненою та містить суто декларативний характер, як наприклад інформація у звітності ДП «НАЕК «Енергоатом» та ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Такі дані не є інформативними та не дозволяють здійснити оцінку реального стану речей та оцінку внеску для потреб суспільства щодо реалізації Цілей сталого розвитку вітчизняними суб'єктами господарювання. Основні напрями розкриття інформації у нефінансових звітах можна представити наступним чином: 1) інвестиції / гуманітарна допомога для потреб: відновлення інфраструктури; здійснення соціально-культурних проектів;

реалізації освітніх проектів; закладів охорони здоров'я з метою реабілітації учасників АТО; здійснення допомоги державним органам (міністерствам, відомствам) та військовим частинам; 2) корпоративне волонтерство з метою: матеріально-технічного забезпечення учасників АТО; продовольчого забезпечення учасників АТО; підняття морального та бойового духу учасників АТО; психологічної підтримки учасників АТО та надання іншої благодійної або матеріальної персональної допомоги учасникам АТО та / або членам їх сімей.

Висновки. Отже, дане дослідження дозволило розглянути основні завдання щодо виконання Цілей сталого розвитку в умовах збройного конфлікту на східній території України відповідно до встановлених стратегічних напрямків національного розвитку України на період до 2030 року на засадах принципу «Нікого не залишити осторонь». Проаналізовано існуючі проблеми на території України за умов гібридної війни, які вплинули на адаптацію Цілей сталого розвитку для України. Визначено ряд суб'єктів, зобов'язаних розкривати для зацікавлених користувачів інформацію про досягнення Цілей сталого розвитку та завдань, визначених для їх досягнення. Проаналізовано нефінансові звіти українських суб'єктів господарювання, які входять до десятки підприємств з найвищим показником прозорості інформації про корпоративну соціальну відповідальність. Аналіз нефінансових звітів дозволив встановити особливості розкриття інформації про соціальну відповідальність у розрізі виділених завдань щодо виконання цілей сталого розвитку в умовах збройного конфлікту на території України. Зокрема, встановлено, що інформація про здійснені соціально відповідальні заходи розкривається в недостатній мірі, що, в свою чергу, свідчить про незацікавленість в повній мірі суб'єктів господарювання у досягненні Цілей сталого розвитку, адаптованих для України в умовах протидії наслідкам гібридної війни.

Дані представлені у нефінансовій звітності не дозволяють здійснити оцінку внеску для потреб суспільства щодо реалізації Цілей сталого розвитку вітчизняними суб'єктами господарювання. Основні напрями розкриття інформації у нефінансових звітах можна представити наступним чином: 1) інвестиції/гуманітарна допомога для потреб: відновлення інфраструктури; здійснення соціально-культурних проектів; реалізації освітніх проектів; закладів охорони здоров'я з метою реабілітації учасників АТО; здійснення допомоги державним органам (міністерствам, відомствам) та військовим частинам; 2) корпоративне волонтерство з метою: матеріально-технічного та продовольчого забезпечення учасників АТО, підняття морального та бойового духу, психологічної підтримки учасників АТО та надання іншої благодійної або матеріальної персональної допомоги учасникам АТО та / або членам їх сімей. В перспективах подальших досліджень вбачаємо розробку можливих напрямів та варіантів представлення інформації у нефінансових звітах про досягнення Цілей сталого розвитку, адаптованих для потреб України в умовах гібридної війни з метою підвищення об'єктивності, прозорості та достовірності представленої інформації.

Література

- Баришнікова, О. М. (2016). Механізм формування та облікове забезпечення економічної складової звітності зі сталого розвитку. *Економіка: реалії часу*. № 3 (25). URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/72.pdf>.
- Власенко, Н. (2017). *Показники для моніторингу стану досягнення Цілей сталого розвитку: методологія збору та розрахунку даних*. Аналітичний звіт. 232 с.

- Евдокимов, В. В., Грицишен, Д. О. & Грищенко, О. О. (2013). Принципы GRI в системе отчетности устойчивого развития. *Международный бухгалтерский учет*. № 22(268). URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/printsiipy-gri-v-sisteme-otchetnosti-ustoychivogo-razvitiya>.
- Жиглей, І. В. & Кулик, В. А. (2018). Використання підприємствами нових об'єктів обліку при проведенні заходів дигітальної благодійності. *Науковий вісник Полісся*. № 2 (14). Ч. 2. URL: http://journals.uran.ua/nvp_chntu/article/view/141813/139300.
- Звіт зі сталого розвитку 2017 ТОВ «Нова пошта». (2017). 50 с. URL: [https://novaposhta.ua/uploads/misc/doc/Nova%20Poshta%20CSR%20report%202017%20\(web\).pdf](https://novaposhta.ua/uploads/misc/doc/Nova%20Poshta%20CSR%20report%202017%20(web).pdf).
- Звіт зі сталого розвитку ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (2017). 20 с. URL: https://ukraine.arcelormittal.com/images/pdf/SD_report_ArcelorMittal_2017_ukr.pdf.
- Індекс прозорості сайтів українських компаній – 2017. (2018). Укладачі: Зінченко А., Резнік Н., Саприкіна М. Київ: Видавництво «Юстон». 28 с.
- Інновації задля сталого розвитку. Нефінансовий звіт МХП. (2017). 130 с. URL: <http://svb.ua/sites/default/files/nfr-ukr-final.pdf>.
- Інтегрований звіт 2017: Фінансові та нефінансові результати. (2017). Річний звіт Групи ДТЕК. 146 с. URL: https://www.scm.com.ua/m/documents/dtek_ar_2017_ua1.pdf.
- Історична перемога та початок трансформації. (2017). Річний звіт Групи НАФТОГАЗ. 294 с. URL: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/NAK_AnRep2017_UA.pdf.
- Король, С. Я. (2017). Особливості фінансової звітності соціально відповідального підприємства. *Економіка України*. № 4. С. 80-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_4_7.
- Нефінансовий звіт 2017. Річний звіт ДП «НАЕК» ЕНЕРГОАТОМ». 186 с. URL: <http://nfr.energoatom.kiev.ua>.
- Цілі Сталого Розвитку: Україна. (2017). Національна доповідь 2017: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 176 с. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
- Шульга, В. М. (2014). Роль та вплив професійної етики на розвиток соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Чернігівського державного інститут економіки і управління*. № 4 (24). URL: <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/view/42238/38759>.
- Ashford, N. A., & Hall, R. P. (2011). The Importance of Regulation-Induced Innovation for Sustainable Development. *Sustainability*, 3, 270-292. <https://doi.org/10.3390/su3010270>
- Bachmann, S., & Gunneriusson, H. (2015). Hybrid Wars: the 21st-century's New Threats to Global Peace and Security. *Scientia Militaria - South African Journal of Military Studies*, 43(1), 77-98. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2506063>
- Balch, O. (2014). *Businesses have a role promoting peace in conflict zones*. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2014/sep/22/businesses-role-promoting-peace-conflict-zones-drc-palestine>.
- Bansal, P. (2004). Evolving sustainably: a longitudinal study of corporate sustainable development. *Strategic Management Journal*, 26(3), 197-218. <https://doi.org/10.1002/smj.441>
- Blinic, R., Zidansek, A., & Slaus, I. (2007). Sustainable development and global security. *Energy*, 32(6), 883-890. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2006.09.017>
- Conceptual Framework for Financial Reporting*. (2018). Retrieved from <https://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>
- Feil, M. (2008). *Bad guys, good guys, or something in between?*. Frankfurt, M.: PRIF. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/71728224.pdf>

- Florin, J., & Schmidt, E. (2011). Creating Shared Value in the Hybrid Venture Arena: A Business Model Innovation Perspective. *Journal of Social Entrepreneurship*, 2(2), 165-197. <https://doi.org/10.1080/19420676.2011.614631>
- Goncz, E., Skirke, U., Kleizen, H. & Barber, M. (2007). Increasing the rate of sustainable change: a call for a redefinition of the concept and the model for its implementation. *Journal of Cleaner Production*, 15(6), 525-537. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2006.05.018>
- GRI 101: Foundation 2016. Developed by the Global Sustainability Standards Board (GSSB) (2016). 30 p. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/#user-details>
- IAS 1 Presentation of Financial Statements (2016). Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements>
- IFRS 1: First-time Adoption of International Financial Reporting Standards (2016). Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-1-first-time-adoption-of-ifrs>
- Jegatheesan, V., Liow, J. L., Shu, L., Kim, S. H., & Visvanathan, C. (2009). The need for global coordination in sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 17(7), 637-643. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2008.11.016>
- Jovane, F., Yoshikawa, H., & et al. (2008). The incoming global technological and industrial revolution towards competitive sustainable manufacturing. *CIRP Annals*, 57(2), 641-659. <https://doi.org/10.1016/j.cirp.2008.09.010>
- Kotabe, M., & Murray, J. (2004). Global sourcing strategy and sustainable competitive advantage. *Industrial Marketing Management*, 33(1), 7-14. <https://dx.doi.org/10.1016%2Fj.indmarman.2003.08.004>
- Krueger, A. O. (1974). The Political Economy of the rent-Seeking Society. *American Economic Review*, 64(3), 291-303. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/RePEc:aea:aecrev:v:64:y:1974:i:3:p:291-303>
- Prandi, M., & Lozano, J. (2010). *La RSE en contextos de conflicto y postconflicto*. [Bellaterra]: ECP, Escola de Cultura de Pau. Retrieved from <http://escolapau.uab.cat/img/programas/derecho/webRSE.pdf>
- Rieper, S. (2013). *Corporate Social Responsibility in Zones of Conflict*. Berlin: Arbeitsstelle Internationale Politische Ökonomie. Retrieved from <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/77952/1/755553462.pdf>
- Social Accountability 8000: International Standard (2014). By Social Accountability International. 16 p. Retrieved from http://sa-intl.org/_data/n_0001/resources/live/SA8000%20Standard%202014.pdf
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015*. 35 p. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- Zinchenko, A., & Saprykina, M. (2017). *CSR development in Ukraine: 2010-2018*. Kyiv: Printing House 'Yuston', 52 p.

References

- Ashford, N. A., & Hall, R. P. (2011). The Importance of Regulation-Induced Innovation for Sustainable Development. *Sustainability*, 3, 270-292. <https://doi.org/10.3390/su3010270>

- Bachmann, S., & Gunneriusson, H. (2015). Hybrid Wars: the 21st-century's New Threats to Global Peace and Security. *Scientia Militaria - South African Journal of Military Studies*, 43(1), 77-98. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2506063>
- Balch, O. (2014). *Businesses have a role promoting peace in conflict zones*. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2014/sep/22/businesses-role-promoting-peace-conflict-zones-drc-palestine>.
- Baryshnikova, O. M. (2016). Mekhanizm formuvannia ta oblikove zabezpechennia ekonomichnoi skladovoi zvitnosti zi staloho rozvytku. *Ekonomika: realii chasu*. № 3 (25). Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/72.pdf>.
- Bansal, P. (2004). Evolving sustainably: a longitudinal study of corporate sustainable development. *Strategic Management Journal*, 26(3), 197-218. <https://doi.org/10.1002/smj.441>
- Blinic, R., Zidansek, A., & Slaus, I. (2007). Sustainable development and global security. *Energy*, 32(6), 883-890. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2006.09.017>
- Conceptual Framework for Financial Reporting*. (2018). Retrieved from <https://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>
- Evdokymov, V. V., Hrytshyhen, D. O. & Hryshchenko, O. O. (2013) Pryntsypu GRI v systeme otchetnosti ustoiichyvoho rozvytyia. *Mezhdunarodny bukhhalterskyi uchet*. № 22(268). Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/v/printsipy-gri-v-sisteme-otchetnosti-ustoychivogo-razvitiya>.
- Feil, M. (2008). *Bad guys, good guys, or something in between?*. Frankfurt, M.: PRIF. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/71728224.pdf>
- Florin, J., & Schmidt, E. (2011). Creating Shared Value in the Hybrid Venture Arena: A Business Model Innovation Perspective. *Journal of Social Entrepreneurship*, 2(2), 165-197. <https://doi.org/10.1080/19420676.2011.614631>
- Goncz, E., Skirke, U., Kleizen, H. & Barber, M. (2007). Increasing the rate of sustainable change: a call for a redefinition of the concept and the model for its implementation. *Journal of Cleaner Production*, 15(6), 525-537. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2006.05.018>
- GRI 101: Foundation 2016*. Developed by the Global Sustainability Standards Board (GSSB) (2016). 30 p. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/#user-details>
- IAS 1 Presentation of Financial Statements* (2016). Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements>
- IFRS 1: First-time Adoption of International Financial Reporting Standards* (2016). Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-1-first-time-adoption-of-ifrs>
- Indeks prozorosti saitiv ukrainskykh kompanii - 2017*. (2018). Ukladachi: Zinchenko A., Reznik N., Saprykina M. Kyiv: Vydavnytstvo «Iuston». 28 s.
- Innovatsii zadlia staloho rozvytku. Nefinansovi zvit MKhP*. (2017). 130 s. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/71728224.pdf> <http://svb.ua/sites/default/files/nfr-ukr-final.pdf>.
- Intehrovanyi zvit 2017: Finansovi ta nefinansovi rezultaty*. (2017). Richnyi zvit Hrupy DTEK. 146 s. Retrieved from https://www.scm.com.ua/m/documents/dtek_ar_2017_ua1.pdf.
- Istorychna peremoha ta pochatok transformatsii*. (2017). Richnyi zvit Hrupy NAFTAHAZ. 294 s. Retrieved from http://www.naftogaz.com/files/Zvity/NAK_AnRep2017_UA.pdf.
- Jegatheesan, V., Liow, J. L., Shu, L., Kim, S. H., & Visvanathan, C. (2009). The need for global coordination in sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 17(7), 637-643. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2008.11.016>

- Jovane, F., Yoshikawa, H., & et al. (2008). The incoming global technological and industrial revolution towards competitive sustainable manufacturing. *CIRP Annals*, 57(2), 641-659. <https://doi.org/10.1016/j.cirp.2008.09.010>
- Kotabe, M., & Murray, J. (2004). Global sourcing strategy and sustainable competitive advantage. *Industrial Marketing Management*, 33(1), 7-14. <https://dx.doi.org/10.1016%2Fj.indmarman.2003.08.004>
- Krueger, A. O. (1974). The Political Economy of the rent-Seeking Society. *American Economic Review*, 64(3), 291-303. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/RePEc:aea:aecrev:v:64:y:1974:i:3:p:291-303>
- Korol, S. Ia. (2017). Osoblyvosti finansovoi zvitnosti sotsialno vidpovidalnoho pidpriemstva. *Ekonomika Ukrainy*. № 4. S. 80-88. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_4_7.
- Nefinansovyi zvit 2017*. Richnyi zvit DP «NAEK»ENERHOATOM». 186 s. Retrieved from <http://nfr.energoatom.kiev.ua>.
- Prandi, M., & Lozano, J. (2010). *La RSE en contextos de conflicto y postconflicto*. [Bellaterra]: ECP, Escola de Cultura de Pau. Retrieved from <http://escolapau.uab.cat/img/programas/derecho/webRSE.pdf>
- Rieper, S. (2013). *Corporate Social Responsibility in Zones of Conflict*. Berlin: Arbeitsstelle Internationale Politische Ökonomie. Retrieved from <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/77952/1/755553462.pdf>
- Social Accountability 8000: International Standard* (2014). By Social Accountability International. 16 p. Retrieved from http://sa-intl.org/_data/n_0001/resources/live/SA8000%20Standard%202014.pdf.
- Shulha, V. M. (2014). Rol ta vplyv profesiinoi etyky na rozvytok sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu. *Naukovyi visnyk Chernihivskoho derzhavnoho instytut ekonomiky i upravlinnia*. № 4 (24). Retrieved from <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/view/42238/38759>.
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015*. 35 p. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.
- Tsili Staloho Rozvytku: Ukraina*. (2017). Natsionalna dopovid 2017: Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. 176 s. Retrieved from http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
- Vlasenko, N. (2017). *Pokaznyky dlia monitorynhu stanu dosiahnennia Tsilei staloho rozvytku: metodolohiia zboru ta rozrakhunku danykh*. Analitichnyi zvit. 232 s.
- Zinchenko, A., & Saprykina, M. (2017). *CSR development in Ukraine: 2010-2018*. Kyiv: Printing House 'Yuston', 52 p.
- Zhyhlej, I. V. & Kulyk, V. A. (2018). Vykorystannia pidpriemstvamy novykh obektiv obliku pry provedenni zakhodiv dyhitalnoi blahodiinosti. *Naukovyi visnyk Polissia*. № 2 (14). Ch. 2. Retrieved from http://journals.uran.ua/nvp_chntu/article/view/141813/139300.
- Zvit zi staloho rozvytku 2017 TOV «Nova poshta»*. (2017). 50 s. Retrieved from [https://novaposhta.ua/uploads/misc/doc/Nova%20Poshta%20CSR%20report%202017%20\(web\).pdf](https://novaposhta.ua/uploads/misc/doc/Nova%20Poshta%20CSR%20report%202017%20(web).pdf).
- Zvit zi staloho rozvytku PAT «ArcelorMittal Kryvyi Rih»*. (2017). 20 s. Retrieved from https://ukraine.arcelormittal.com/images/pdf/SD_report_ArcelorMittal_2017_ukr.pdf.

Received: 22.10.2018

Accepted: 30.10.2018

Published: 31.10.2018